

УДК 811.161.2373.7
DOI 10.31652/2521-1307-2024-39-02

Емотивні засоби експресивності вислову в українській версії англomовного мультиплікаційного серіалу «Рік та Морті»

Ольга Павлушенко * <https://orcid.org/0000-0002-0224-0900>
Олександр Ватага <https://orcid.org/0009-0002-4832-1148>

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна

* Автор-кореспондент, e-mail: olha.pavlushenko@vspu.edu.ua

Надійшла до редакції: 15.09.2024 • Схвалено до друку: 07.10.2024

Анотація

У статті порушено проблему українськомовного озвучення мультиплікаційних серіалів іноземного виробництва. Об'єктом дослідження стали емотивні засоби. Мета цієї статті – проаналізувати мовні засоби створення експресивності вислову в українській версії англomовного мультиплікаційного серіалу для дорослих «Рік та Морті». Автори свідомо не ставили собі завдання зіставляти англomовний оригінал і його українську інтерпретацію, а зосередилися на аналізі українських мовних засобів для створення привабливого для глядача анімаційного продукту. На основі зібраного емпіричного матеріалу виокремлено сім груп мовних одиниць, які забезпечили високий ступінь експресивності висловам мультперсонажів названого анімаційного фільму в його українській версії. Велика кількість вербальних засобів є емотивними з виразним оцінним компонентом у їхній семантиці. Впадає в око велика кількість пейоративної лексики. Використання просторічних слів, сленгізмів цілковито відтворює живе мовлення, надає діалогам природности й жвавости. Мовні образи персонажів яскраві, харизматичні. Усе мовне оформлення мультсеріалу працює на створення комедійного ефекту. Цьому значною мірою слугують слова, що викликають у глядача асоціації з реальною дійсністю, примушують розгадувати вербально закодовану інформацію, простежувати інтертекстуальні зв'язки з іншими творами світового кіномистецтва. Почасти в підтексті прочитуються проблеми, що мають глобальне значення для сучасних суспільств, зокрема й українського. Важливим вважаємо те, що в українськомовному озвученні виразно проступає національний лінгвокультурний колорит, що надає йому оригінальності.

Ключові слова: мультиплікаційний серіал, українськомовне озвучення, експресивність вислову, емотивна лексика, лінгвокультурний кол

UDC 811.161.2373.7
DOI 10.31652/2521-1307-2024-39-02

Emotive means of expressiveness in the Ukrainian version of the English-language animated series «Rick and Morty»

Olha Pavlushenko* <https://orcid.org/0000-0002-0224-0900>

Oleksandr Vataha <https://orcid.org/0009-0002-4832-1148>

Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine

* **Corresponding author**, e-mail: olha.pavlushenko@vspu.edu.ua

Received: 15.09.2024 • Accepted: 07.10.2024

Abstract

The article addresses the issue of Ukrainian dubbing for foreign animated series. The study focuses on emotive means and their use in achieving expressiveness in speech. In the context of Russia's full-scale war against Ukraine, processes of de-russification and decolonization in Ukraine's cultural space have been invigorated. This has, in turn, opened opportunities for dubbing all foreign films and animated productions released in Ukraine into Ukrainian. The emergence of numerous Ukrainian-language versions of animated series for both children and adults has drawn the attention of linguists. This article analyzes the linguistic means of creating expressiveness in the Ukrainian version of the English-language animated series "Rick and Morty" for adults. The authors deliberately did not aim to compare the English original with its Ukrainian interpretation. Still, they focused instead on analyzing the Ukrainian linguistic tools used to create an appealing animated product for viewers. The primary scientific tools used in this study include methods of continuous sampling, discourse analysis, descriptive method, and inductive method. Based on the compiled empirical material, seven groups of linguistic units were identified: codified words whose denotative meaning inherently contains the explicit emotional attitude or evaluation of the speaker; words with codified connotative evaluative or emotive semantics; codified words that acquire emotive or axiological semantic components only in specific contexts or speech situations; colloquial, particularly slang, vocabulary that is not codified but is widely used in speech practice; occasionalisms; obscene vocabulary; phraseological units, both in their conventional forms and in modified forms created by the dubbing authors. The Ukrainian-language version of the adult animated series Rick and Morty can generally be characterized as highly expressive. A significant number of verbal tools employed by the dubbing authors in the characters' dialogues are emotive and carry a distinct evaluative component in their semantics. Notably, there is a predominance of pejorative vocabulary. The communication between characters is dynamic, with the use of colloquial language and slang fully replicating natural speech. The linguistic portrayals of the characters are vivid and charismatic. The entire linguistic framework contributes to creating a humorous and even sarcastic effect. This is largely achieved through words that evoke associations with real-life scenarios, compel the audience to decode verbally encoded information, and trace intertextual connections to other works of world cinema. At times, underlying subtexts reveal issues of global significance for contemporary societies, including Ukraine. Importantly, the Ukrainian dubbing version prominently displays a national linguistic and cultural flavour, which gives it its unique originality.

Keywords: animated series, Ukrainian dubbing, expressiveness of speech, emotive vocabulary, linguistic and cultural flavour

Постановка проблеми. Кінопродукція, зокрема анімаційна, іноземного виробництва давно стала реалією українського культурного простору. Питання мови озвучення та дубляжу іншомовних фільмів та мультфільмів тривалий час було дискусійним, оскільки розглядалося в політичному контексті, а його вирішення залежало від того, яка політична сила домінувала при владі в країні. Уперше на законодавчому рівні Кабінет Міністрів України регламентував обов'язкове дублювання й субтитрування українською мовою всієї іншомовної кінопродукції Постановою № 20 «Деякі питання порядку розповсюдження і демонстрування фільмів» від 16 січня 2006 р. Хоч цей документ передбачав поетапну (до липня 2007 року) відмову від використання в Україні російської мови для озвучення іноземних фільмів, проте натрапив на категоричний супротив з боку проросійської групи в українському політикумі на чолі з тогочасним віцепрем'єр-міністром з гуманітарних питань від партії регіонів Дмитром Табачником, яка всіляко перешкоджала запровадженню норм, задекларованих постановою. Свій ідеологічний мотив антиукраїнські політики завуальовували псевдокомерційними аргументами, переконуючи суспільство, що дублювання або озвучування фільмів та мультфільмів українською мовою є фінансово невиправданим.

Штучність тверджень апологетів російської колонізаторської ідеології переконливо довела практика демонстрації 15 червня 2006 р. в широкому прокаті дубльованого українською мовою мультиплікаційного фільму від студії Pixar «Тачки». Компанія Film Distribution забезпечила анімаційному фільму якісне звучання українською мовою, залучивши до цієї роботи популярних вітчизняних акторів, серед яких були Остап Ступка та Ольга Сумська. Авторство українського перекладу належить Олексі Негребецькому (псевдонім Леоніда Дмитренка), у творчому досвіді якого вже була успішна українськомовна адаптація мультсеріалу «Альф» на замовлення телеканалу ICTV. Мультфільм у прокаті був представлений двома мовними версіями – українською і російською. Перша зібрала глядацьку аудиторію на 15% більшу порівняно з російськомовною (Трегубов, 2010).

Повномасштабна війна росії пришвидшила процес деколонізації й дерусифікації

українського культурного простору. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» у п. 6 статті 23 однозначно вказує на те, що «мовою поширення та демонстрування фільмів в Україні є державна мова» (Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», 2019).

Уважаємо, що для неповернення до дискусії, якою мовою в Україні повинні звучати персонажі фільмів і мультфільмів іноземного виробництва, вагоме значення має оцінка якості українськомовного перекладу цього культурного продукту фаховим лінгвістичним середовищем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Мова анімаційного кіно на сьогодні не стала об'єктом пильної уваги українських лінгвістично-дослідників. Більшою мірою виявляють зацікавлення впливом мультиплікаційних фільмів на дитячу психіку та інтелектуальний розвиток педагогіки й психології, також лінгводидакти вивчають можливість використання англійської анімації для навчання іноземної мови.

Нещодавно у вітчизняному лінгвістичному дискурсі з'явилися цікаві розвідки Ф. Прилипко. Автор проаналізував структурні, стилістичні та семантичні особливості емоційно-оцінних комунікем в мові перекладу дитячої анімації, зокрема запропонував класифікацію цих мовних одиниць за їх функціонально-семантичним навантаженням (Прилипко, 2017а). Також дослідник описав «комунікеми-фразеосхеми» в комунікативному просторі українськомовної мультиплікації для дітей: визначив чинники формування комунікем-фразеосхем, серед яких ситуативний, соціальний, нормативний, принципи стереотипізації та експресивізації мови, а також актуалізації мовних знаків (Прилипко, 2017б).

О. Підгрушна вивчала мовні та позамовні аспекти локалізації українськомовного перекладу англійськомовного мультсеріалу «MY LITTLE PONY: FRIENDSHIP IS MAGIC», виокремила специфічні риси, притаманні саме мові мультфільмів, проаналізувала перекладацькі труднощі, що виникають у цьому сегменті культурного контенту, узагальнила «здобутки і втрати результатів перекладу з погляду їх відповідності оригінальному тексту» (Підгрушна, 2020, с. 109).

Серед іноземних дослідників анімаційних фільмів цікаві спостереження виклав Д. Гаріанто в публікації «Непідготовлена аудиторія анімаційних фільмів. Середній рівень». Автор акцентував на орієнтації сучасних мультфільмів на подвійну аудиторію (дітей і дорослих), що досягається інтертекстуальністю, підтекстом, покликанням на світові знання, культурні концепти, упізнаваністю певних соціальних груп або організацій та використанням гри слів. (Hairianto, 2014).

Мета цієї статті – проаналізувати мовні засоби створення експресивності вислову в українській версії англomовного мультиплікаційного серіалу для дорослих «Рік та Морті». Ми свідомо не ставимо перед собою завдання зіставляти англomовний оригінал і його український переклад, не зосереджуємося на відповідностях та/ або невідповідностях обох текстів. В епіцентрі нашої уваги саме українські мовні засоби як інструмент створення привабливого для глядача анімаційного продукту. Оскільки емотивні мовні засоби надають тексту найбільшої експресивності, яка, своєю чергою, забезпечує яскравість як мовленню окремих персонажів, так і мовному оформленню всього мультиплікаційного фільму, то саме емотивні вербальні одиниці стали об'єктом нашої студії.

Для досягнення мети дослідження ми поетапно застосовували такі методи: суцільної вибірки для формування фактичного матеріалу, метод дискурс-аналізу для інтерпретації семантики мовних одиниць у висловлюваннях мультперсонажів, описовий метод для текстового викладу власних спостережень, індуктивний метод на етапі формулювання узагальнень і висновків.

Виклад основного матеріалу дослідження. У традиції антропоцентричної лінгвістики категорію експресивності трактують як «властивість мовної одиниці підсилювати логічний та емоційний зміст висловленого, виступати засобом інтенсифікації виразності мовного знака, засобом суб'єктивного увиразнення мови», що «сприяє деавтоматизації висловлювання, привертає увагу до відтінків думки, емоційних оцінок сказаного» (Українська мова: Енциклопедія, с. 175).

Дослідниця експресивного синтаксису І. Завальнюк слушно зауважує, що

«розмежувати емоційне, експресивне, оцінне та образне на синтаксичному рівні досить важко» і радить послуговуватися термінами «емоційно-експресивний», «експресивний», «оцінний», «експресивно-оцінний» як синонімічними, зважаючи на два критерії – «прагматико-стилістичний, вектор якого спрямований на виразність і певний ефект впливу» (Завальнюк, 2009, с. 36), та формальний, зорієнтований на структуру, розміщення у висловленні, семантичне наповнення тощо.

Більшість вітчизняних мовознавців кваліфікує експресивність як прагматичну категорію на противагу емотивній, яка є категорією мовною (Завальнюк, 2022, с. 107). В. Чабаненко вважає, що «експресія – це не те, що мовленню надає емоційності, образності, характерності, а те, що породжується емоційністю, образністю, характерністю; експресія це не виразність, а інтенсифікація підкреслення виразності» (Чабаненко, 2002, с. 6).

Лексичні засоби досягнення експресивності вислову плідно досліджували Н. Бойко, С. Єрмоленко, О. Тараненко, В. Чабаненко, А. Мойсієнко, Г. Вокальчук, Л. Кравець, С. Бибик, Н. Мех, С. Богдан, Г. Сjuta, О. Тодор. Експресивний потенціал синтаксичних конструкцій аналізували І. Завальнюк, З. Денисенко, І. Паров'як.

Лексичні одиниці кваліфікують як основний засіб реалізації експресивної функції мови. Серед характерних ознак «слів-експресивів», сформульованих Н. Бойко, виокремлюємо, на наш погляд, найбільш значущі: 1) антропоцентричну природу, тісний зв'язок із внутрішнім світом людини, який віддзеркалюється у фонетичній та формально-семантичній структурах; 2) різноманітні способи вираження експресивної семантики маркованого слова (лексемно, фонетично, морфемно, семантично, інтонаційно, паралінгвально, екстралінгвально, контекстуально тощо); 3) контекстуальну зумовленість емотивно-оцінних смислів слова, яке реалізує свої парадигматичні можливості та встановлює нові синтагматичні зв'язки під впливом лексичного оточення (Бойко, 2005, с. 31).

Українськомовна версія популярного американського мультсеріалу Дена Гармона і

Джастіна Ройланда «Рік та Морті», підготовлена Творчою Спільнотою Стругачка, рясніє емотивними словами й виразами, які не тільки створюють експресивність окремих реплік персонажів, а й додають йому загалом українського лінгвокультурного колориту, якого автори озвучування досягають використанням стилістично маркованих лексичних та фразеологічних одиниць, широко вживаних українцями в просторіччі, до прикладу: Учитель математики Гондельфольд: *Та **заплик** вам. Я **бугай!*** Рік: *Навіть не знаю, що це, **в біса**, таке* (1 серія першого сезону); Джеррі: *Твій **пришелепкуватий** пес*. Рік: *Гаразд, **Горнятку**.. Чи як там його звать*. Морті: *Якого **дідька?*** (2 серія першого сезону); Морті: *О господи, що ти **коїш?*** (3 серія першого сезону); Рік: *І тепер вони **товчуть** один одному **пики***. Рік: *Я що **потвоєму** **нехлюй** якийсь?* Морті-молодший: *Тату, я **такий спантелечений*** (7 серія першого сезону).

Усі зафіксовані мовні одиниці умовно поділяємо на такі групи:

- кодифіковані слова, у денотативному значенні яких закладена експлікація емоційного ставлення мовця чи його оцінки;

- слова, які мають лексикографічно фіксовану конотативну оцінку чи емотивну сему;

- кодифіковані слова, що набувають емотивного чи аксіологічного семантичного компонента тільки у відповідному контексті або мовленнєвій ситуації;

- просторічна, зокрема сленгова, нелексікографована лексика, що є фактом широкої мовленнєвої практики українців;

- okazionalizmi;

- обценна лексика;

- фразеологічні одиниці як в узусних, так і в модифікованих авторами озвучування формах.

Слова першої групи в репліках мультперсонажів переважно підсилюють їхню емоційну оцінку ситуацій, учасників та їхніх дій: Морті: *Це **цілковите божевілля***. Морті: *Ти **потвора!*** Рік: *Затягуєш до **гіпернаукового лайна***. Рік: *Всесвіт сповнений **йолопів*** (1 серія першого сезону). Учитель математики Гондельфольд: *Як гарно, пані **Оладко*** (2 серія першого сезону). Рік: ***Шматок** **пришелепкуватого фальшового безглуздя***. Рік: *Зентуріонські **дурисвіти*** (4 серія першого

сезону). Джеррі: *І чому ж я **такий нездара?*** (5-а серія першого сезону). Рік: *Ми зараз у **доволі глибокій дупі тут*** (6 серія першого сезону).

Часто емоційну експресивність вислову створюють слова, які є стилістичними синонімами до нейтральних за значенням номінацій предметів, дій, ознак: Рік: *Поглянь-но, як воно **вайлувато чвалає*** (йде). Рік: *Ти ж **петраєш*** (розуміє). Джеррі: *Прямо в **пику*** (обличчя). Рік: *Та хто б оце **патякав*** (говорив). Рік: *Хіба ні? Морті: **Що ти мелеш*** (говориш)? (1 серія першого сезону). Джеррі: *Щось не **второпаю*** (не розумію). Рік: *Ходімо, **наб'ємо чимось кендюх*** (шлунок) (3 серія першого сезону). Рік: *Стули **писок*** (губи) *і послухай мене* (6 серія першого сезону). Самер: *Вважаєш, що **варто було спекатися** (позбутися) **усіх жінок?*** (7 серія першого сезону). Рік: *Геть з моєї **макітри*** (голови)...(2 серія другого сезону).

Слова другої групи виражають інтенції мовця своїми похідними семами, які закріплені в узусі, але для актуалізації потребують певного комунікативного контексту: Саммер: *О боже, його **баняк** у його їжі, мене зараз **знудить***. Рік: *З нього **користі**, як від **сміття*** (1 серія першого сезону).

Підсиленню в репліках персонажів негативної оцінки, осуду, сарказму, презирства слугує просторічна пейоративна лексика: Рік: *Ця ж **падлюка** спростовує всі закони логіки*. Рік: *Я був **єдиним стариганом**, Морті*. (1 серія першого сезону). Рік: *Вона ж **дурепка***. Лідер зентуріонців: *О, то це буде **незабутнім мозкотрахом***. Рік: *Ви **купка диявольських вилупків***. Джеррі: *Цього **вишкребка***. Морті: *Ти що, **налигався, Ріку?*** (4 серія першого сезону). Рік: *А щодо вас, **пришелепки***. Пан Рішелло: *Це лише твій **клопіт, стариганю*** (5 серія першого сезону). Бред: *Це **падло** надокучає тобі, Джесіко?* (6 серія першого сезону). Рік: *Тим **двом довбням**, схоже, байдуже до цього всього* (3 серія другого сезону).

Особливого колориту мовленню персонажів аналізованого мультсеріалу додають питомі українські вигуки, які підсилюють емоційність висловлених власних вражень: Джеррі: ***Дідько!*** Морті: ***От тряця!*** Морті: ***О тряця, о господи!*** Морті: ***Свята тряця!*** (1 серія першого сезону). Морті: *Якого **дідька?*** (2 серія першого сезону). Страхітливий Клен: ***Що за***

хрінь! Бет: **Чорт забирай**, це ж дивовижно (3 серія першого сезону). Інший Рік: **Хай мені грець, хлопче!** (10 серія першого сезону).

Пожвавлюють діалоги й надають їм природности сленгізми: Рік: **Зроблю такий крутяцький рух**. Джеррі: **Господи, та ви просто відстій**. Прибулець: **Агов, чуваче, пам'ятаєш мене?** Джеррі: **Круто**. Рік: **Ось заціни це** (1 серія другого сезону). Рік: **9 з 10 це корабель з мертвими прибульцями та купую халявного мотлоху** (3 серія другого сезону).

Спорадично в репліках персонажів мультсеріалу «Рік та Морті» трапляється обценна лексика, підсилювальна функція якої нам видається сумнівною: Рік: **Це тобі не музичний номер, а курва спецоперація, ми маємо бути спокійними і бляха засісти на дно** (2 серія другого сезону).

В українському озвучуванні натрапляємо на дотепні оказіоналізми, які є оригінальним доповненням до узусної лексики: Морті: **Пресвятий мацапури, Ріку!** Джесіка: **Віджмакати їх як слід** (1 серія першого сезону). Рік: **Шабулдись-марамись!** (7 серія першого сезону). Морті: **Святі дзиги!** (8 серія другого сезону). Рік: **Цей хлопчина просто рампичембулдисько** (1 серія другого сезону). **Коліщаткоголов** – ім'я мультперсонажа (2 серія другого сезону). Юніті: **Ріку, коли ми зустрілися, я була молодою і маломозою**. Бет: **Старому ріку не до снаги гульбанити з цілою планетою** (3 серія другого сезону).

Авторам українського озвучування вдалося влучно вплести в репліки персонажів американського анімаційного фільму українські фразеологізми: Рік: **Це були мої 5 копійок**. Рік: **Втнує фортелі зі своїми ногами** (1 серія першого сезону). Джеррі: **Притримай коней, Ріку**. Беттер: **Ти таки дограсишся** (2 серія першого сезону). Джеррі: **Справді усю душу вклав**. Рік: **Він у кепському стані, Морті** (3 серія першого сезону). Рік: **Але гадаю, що і сліпоглухонімий зрозумів би, що Бет намагається дати драла від тебе. Мені по цимбалах, але я зауважив це** (6 серія першого сезону). Саммер: **Аж голова обертом** (5 серія першого сезону). Пан Целіндр Джонсон: **Ніхто не покладе око** (8 серія першого сезону). Рік: **Ви придбали (...) речі (...) які наділяють вас певними силами, але й до того ж вставляють вам по самі помідори?** (9 серія першого

сезону). Король Плутоноу: **Ви й справді дали перцю тим хробакам з NASA** (9 серія першого сезону). Рік: **У певному сенсі мої руки зв'язано, Морті** (2 серія другого сезону). Джеррі: **«Твій батько витирає об нас ноги»** (3 серія другого сезону).

Дорослому глядачеві мультсеріал «Рік та Морті» цікавий численними алюзіями, інтертекстуальністю, підтекстами, що створюють комічні ефекти. Сам мультсеріал пародіює культовий американський фантастичний пригодницький кінофільм режисера Роберта Земекіса «Назад у майбутнє». Інтертекстуальність простежуємо і в назвах окремих його серій: **парк РІКського періоду, новоРІКчні історії, відпочинок та РІКлаксація, РІКзикований бізнес**.

Автори українського озвучування додали в репліки персонажів слова й вирази, що створюють у глядача алюзію на відомі широкому загалу українців факти як історичної дійсності, так і сьогодення: Джеррі: **Свята трясця, він пр'авий**. Рік: **Ти ж бо і справді у нас гетьман** (1 серія першого сезону). Рік: **Ця ж істота може вирости до розмірів півострова Крим**. Рік: **Агов, Морті, тут щойно пройшов анонс тіней забутих предків від твого батька**. Морті молодший: **Моє життя – суцільна брехня! (...) уряд – відстій, хрещення Русі святкували вбивством русичів, Ісус народився не на Різдво, вони змінили дату, бо це язичницьке свято** (7 серія першого сезону).

Деякі справжні чи частково модифіковані оніми викликають асоціації з конкретними історичними особами: Морті: **Ти як Гітлер, але Гітлер принаймні про Німеччину піклувався**. Джеррі: **Це ж наш син з Альбертом Ейн-Падлом** (1 серія першого сезону). Рік (про рідину): **Я втрапить до очей чи рота – стаєш страшкочикотилою** (8 серія другого сезону). Очевидний натяк на американського програміста і підприємця Марка Елліота Цукерберга: **Люціус: Я цукерберкав людей ще до того, як у Цукерберка яєчка опустилися!** (9 серія першого сезону).

Комічний ефект у висловлюваннях персонажів анімаційного фільму іноземного виробництва підсилюють назви українських міст, як, наприклад, у репліці Ріка: **Чому б нам просто не піти до Жмеринки?** (5 серія першого сезону).

Українськомовну версію мультсеріалу для дорослих «Рік та Морті» можна загалом охарактеризувати як дуже експресивну. Велика кількість вербальних засобів, використаних авторами озвучування для реплік персонажів, є емотивними з виразним оцінним компонентом їхньої семантики. Впадає в око дослідника домінування пейоративної лексики. Питання, наскільки це сприяє естетизації анімаційного фільму як культурного продукту, очевидно, потребує окремої дискусії, до якої варто залучити як фахівців у галузі культури, так і глядачів.

Аналіз емпіричного матеріалу, зібраного нами методом суцільної вибірки, дозволяє стверджувати, що використання просторічних слів, сленгізмів цілковито відтворює живе мовлення, надає діалогам природности й жвавості. Мовні образи персонажів яскраві, харизматичні. Усе мовне оформлення працює на створення комедійного ефекту. Цьому значною мірою сприяють слова, що викликають у глядача асоціації з реальною дійсністю, примушують розгадувати вербально закодовану інформацію, простежувати інтертекстуальні зв'язки з іншими творами світового кіномистецтва. Почасти в підтексті прочитуються проблеми, що мають глобальне значення для сучасних суспільств, зокрема й українського. Незаперечним позитивом є те, що автори озвучування анімації «Рік та Морті» надали їй оригінального

українського лінгвокультурного колориту, унесли національні мовні мотиви, що сприяє глядацькому інтересу.

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. Вивчення вітчизняного наукового лінгвістичного дискурсу не виявило значного зацікавлення українських мовознавців мовою мультсеріалів. Реалізоване нами дослідження окреслило сім груп емотивних мовних засобів на лексичному та фразеологічному рівнях, залучення яких до українськомовного перекладу американського мультсеріалу для дорослих «Рік та Морті» створює його експресивність і, як наслідок, сприяє популярності в глядачів. За нашими спостереженнями, в сегменті емотивної лексики використано значну кількість слів з пейоративною семантикою. У репліках персонажів трапляється обценна лексика, що примушує задуматися над естетичною цінністю цього культурного продукту. Однак не можемо заперечити значущості в українськомовній версії аналізованого мультсеріалу помітного національного лінгвокультурного колориту, що надає йому оригінальності.

Уважаємо перспективним дослідження на ширшому емпіричному матеріалі із залученням українськомовних інтерпретацій інших анімаційних фільмів іноземного виробництва.

Література

- Бойко, Н. І. (2005). *Українська експресивна лексика : семантичний, лексикографічний і функціональний аспекти*: монографія. Ніжин: ТОВ «Видавництво «АспектПоліграф»», 552 с.
- Завальнюк, І. (2009). *Синтаксичні одиниці в мові української преси початку XXI століття: функціональний і прагмалінгвістичний аспекти*: монографія. Вінниця: Нова Книга, 400 с.
- Завальнюк, І. (2022). Синтаксичні засоби експресивізації мови українських газет сьогодення. [В:] С. Т. Шабат-Савка (Ред.) *Актуальні проблеми синтаксису: сучасний стан і перспективи дослідження: матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 110-річчю від дня народження професора Іларіона Слинька (Чернівці, 16-17 червня 2022 р.)*. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, с. 107-109.
- Закон України Про забезпечення функціонування української мови як державної. (2019). *Відомості Верховної Ради*, № 21, с. 81. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (01.09.2024).
- Підгрушна, О. Г. (2020). Мовні та позамовні аспекти локалізації мультсеріалів українською мовою (на прикладі англomовного мультсеріалу MY LITTLE PONY: FRIENDSHIP IS MAGIC). *Закарпатські філологічні студії*, вип. 25, т. 2, с.108-115.
- Прилипка, Ф. Є. (2017а). Емоційно-оцінні комунікеми в українськомовній мультиплікації. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 8. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство)*, вип. 7, с. 112-120.
- Прилипка, Ф.Є. (2017b). Комунікеми-фразеосхеми в українськомовній мультиплікації. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія*, том 20, №2, с. 110-114.

- Трегубов, В. (2010). Дубляж. *Главред* 23 липня. <http://glavred.info/archive/2010/07/23/160008-9.html> (08.09.2024).
- Українська мова: Енциклопедія*. (2007). Редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко (співголови), М. П. Зяблюк та ін. Київ: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 854 с.
- Чабаненко, В. А. (2002). *Стилістика експресивних засобів української мови*: монографія. Запоріжжя: ЗДУ, 351 с.
- Hairianto, D. (2014). *The Unanticipated Audience of Animated Films. Medium*. <https://medium.com/@hairyanto/the-unanticipated-audience-of-animated-films-2749127a4763> (01.09.2024).

References

- Boiko, N. I. (2005). *Ukrainska ekspresyivna leksyka : semantychnyi, leksykohrafichnyi i funktsionalnyi aspekty* [Ukrainian expressive vocabulary: semantic, lexicographic and functional aspects]: monograph. Nizhyn : TOV «Publishing house “AspektPolihraf”», 552 p. (in Ukrainian).
- Zavalniuk, I. (2009). *Syntaksychni odynytsi v movi ukraïnskoi presy pochatku XXI stolittia: funktsionalnyi i prahmalinhvistychnyi aspekty* [Syntaksychni units in the language of the Ukrainian press at the beginning of the 21st century: functional and pragmatic aspects]. Vinnytsia: Nova Knyga, 400 p.
- Zavalniuk, I. (2022). Syntaksychni zasoby ekspresyivizatsii movy ukraïnskykh hazet sohodennia. [Syntactic means of expressive language of Ukrainian newspapers today]. [In:] S. T. Shabat-Savka (Ed.) *Current problems of syntax: current state and research prospects: materials of the International Scientific Conference dedicated to the 110th anniversary of the birth of Professor Ilarion Slynko* (Chernivtsi, June 16-17, 2022). Chernivtsi: Chernivtsi National University named after. Yu. Fedkovycha, 107-109. (in Ukrainian).
- Zakon Ukrainy Pro zabezpechennia funktsionuvannia ukraïnskoi movy yak derzhavnoi [Law of Ukraine On Ensuring the Functioning of the Ukrainian Language as the State Language]. (2019). *Bulletin of the Verkhovna Rada*, No. 21, 81 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (in Ukrainian).
- Pidhrushna, O.H. (2020). Movni ta pozamovni aspekty lokalizatsii multserialiv ukraïnskoiu movoiu (na prykladi anhlovnoho multserialu MY LITTLE PONY: FRIENDSHIP IS MAGIC) [Linguistic and extralinguistic aspects of localization of animated series in Ukrainian (on the example of the English-language animated series MY LITTLE PONY: FRIENDSHIP IS MAGIC)]. *Transcarpathian Philological Studies*, issue 25, vol. 2, 108-115. (in Ukrainian).
- Prylypko, F. Ye. (2017a). Emotsiino-otsinni komunikemy v ukraïnskomovnij multyplikatsii [Emotional-evaluative communiqés in Ukrainian-language animation]. *Scientific journal of the National Polytechnic University named after M.P. Dragomanov. Series 8. Philological Sciences (Linguistics and Literary Studies)*, issue 7, s.112-120. (in Ukrainian).
- Prylypko, F. Ye. (2017b). Komunikemy-frazeoskhemy v ukraïnskomovnij multyplikatsii [Communiqés-phraseological schemes in Ukrainian-language animation]. *Bulletin of the Kyiv National Linguistic University. Philology Series*, volume 20, no. 2, 110-114. (in Ukrainian).
- Trehubov, V. (2010). Dubliazh [Dubbing]. *Hlavred*, July 23. <http://glavred.info/archive/2010/07/23/160008-9.html> (08.09.2024). (in Ukrainian).
- Ukrainska mova: Entsyklopediia* [Ukrainian language: Encyclopedia] (2007). Editorial: V. M. Rusanivskyi, O. O. Taranenko (co-chairs), M. P. Ziabliuk etc. Kyiv: Ukrainian Encyclopedia named after M. P. Bazhana, 854 p. (in Ukrainian).
- Chabanenko, V. A. (2002). *Stylistyka ekspresyvnykh zasobiv ukraïnskoi movy* [Stylistics of expressive means of the Ukrainian language]: monograph. Zaporizhzhia: ZDU, 351 p. (in Ukrainian).
- Hairianto, D. (2014). *The Unanticipated Audience of Animated Films. Medium*. <https://medium.com/@hairyanto/the-unanticipated-audience-of-animated-films-2749127a4763> (01.09.2024). (in English).

Автори

Ольга Павлушенко, кандидат філологічних наук,
доцент, завідувач кафедри української мови
e-mail: olha.pavlushenko@vspu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-0224-0900>

Олександр Ватага, здобувач ступеня
вищої освіти магістр
e-mail: ovataha2020@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0002-4832-1148>

Authors

Olha Pavlushenko, Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor, Chair of the Department of the
Ukrainian language
e-mail: olha.pavlushenko@vspu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-0224-0900>

Oleksandr Vataha, master candidate
e-mail: ovataha2020@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0002-4832-1148>

Конфлікт інтересів

Автор засвідчує про відсутність конфлікту інтересів

Conflict of Interests

The author declares that she has no conflict of interest

УДК 811.161.2'38'4:821.161.2'06.09
DOI 10.31652/2521-1307-2024-39-03

Еліпсис як засіб економії вислову в мові творів Романа Іваничука

Валентина Богатько <https://orcid.org/0000-0002-3634-9488>

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна

Надійшла до редакції: 08.10.2024 • Схвалено до друку: 29.10.2024

Анотація

Статтю присвячено дослідженню еліптичних структур, які є одним із засобів експресивного синтаксису. Еліптичні речення є відносно неповними зі структурно-синтаксичного погляду та семантично повними. У цьому якнайбільше й виявляється їхня особлива природа, своєрідність. Передумовою частого використання еліптичних речень є мовна тенденційність до економії мовних засобів, до створення компресованого варіанту вислову. Еліптичні речення, неповнота яких виявляється тільки на структурному рівні, семантично не вимагають установлення неназваного компонента. З'ясовано, що заміна неповних речень граматично повними призводить до надлишкової інформації, уповільнення темпу мовлення. Дібрані для дослідження романи «Журавлинний крик», «Яничари» належать до історичної прози Романа Іваничука, що дало змогу простежити еволюцію формування авторського стилю письменника. Зауважено, що функційні вияви еліптичних речень у мовотворчості письменника потребують уваги й вивчення, що й надало дослідженню більшої актуальності. Доведено, що до найпоширеніших типів еліптичних структур в історичній прозі письменника належать речення з формально не вираженим присудком. За нашими спостереженнями, найчастіше вживаються еліптичні конструкції з незаповненою позицією буттєвого дієслова. У таких реченнях імпліцитно виражається дієслівна релятивна семантика, яка потребує для свого вияву одного або кількох слів-конкретизаторів, на відміну від дієслів абсолютної семантики, яку передають одновалентні дієслова без участі поширювачів. Простежено, що для таких речень притаманна піднесеність, вони динамізують живе мовлення, виступають ознакою його природності. Елімінація підмета в історичних текстах прозаїка трапляється значно рідше, ніж присудка. Підмет пропускають, якщо він зрозумілий зі змістового зв'язку еліптичного речення із сусіднім, переважно повним реченням. Вони мають менш різноманітну семантику. Такі еліптичні речення досить виразні, емоційні, виконують певну стилістичну функцію. Окрему групу еліптичних речень становлять конструкції питальної модальності з незаповненою позицією предиката різної семантики. Важливими зі стилістичного боку в аналізованих текстах є такі питання, які не тільки слугують матеріалом для побудови твору, а й виступають засобом увиразнення ідеї, концентрації уваги читача на найважливіших моментах. З'ясовано функційне навантаження аналізованих конструкцій у плані художнього вираження авторської думки.

Ключові слова: еліпсис, еліптичні речення, еліпсація присудка, елімінація підмета, функціонально-стилістичний аналіз, функційні вияви синтаксичних одиниць, експресивний синтаксис, мова історичної прози

UDC 811.161.2'38'4:821.161.2'06.09
DOI 10.31652/2521-1307-2024-39-03

Ellipsis as a means of expression economy in the language of Roman Ivanychuk's novels

Valentyna Bohatko <https://orcid.org/0000-0002-3634-9488>

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnitsia, Ukraine

Received: 08.10.2024 • Accepted: 29.10.2024

Abstract

The article is devoted to the study of elliptical structures, which serve as one of the means of expressive syntax. Elliptical sentences are relatively incomplete from a structural-syntactic perspective yet semantically complete. This duality reveals their unique nature and distinctiveness. The structural organization of elliptical constructions prioritizes the author's aim to closely replicate natural dialogue between characters, thereby authentically and vividly conveying the nuances of communication. This approach seeks to capture the spirit of natural speech. A key factor in the frequent use of elliptical sentences is the linguistic tendency toward economizing language resources and creating compressed expressions. Elliptical sentences, whose incompleteness manifests only at the structural level, do not require the specification of an omitted component for semantic clarity. It has been established that substituting incomplete sentences with grammatically complete ones results in information overload and a slower speech tempo. The study examines the novels «The Crane's Cry» and «Janissaries» by Roman Ivanychuk, works of historical prose that offer an opportunity to trace the evolution of the author's style. The research highlights the functional manifestations of elliptical sentences in the author's linguistic creativity, emphasizing their importance for further study, thereby underscoring the relevance of the research. It has been proven that the most common types of elliptical structures in the author's historical prose are sentences with an unexpressed predicate. Observations reveal that elliptical constructions most often feature an unfilled position for existential verbs. In such sentences, the implicit verbal semantics require one or more specifying words, unlike verbs with absolute semantics, which are expressed by monovalent verbs without additional modifiers. These sentences are characterized by their elevated tone, dynamizing natural speech and reflecting its authenticity. The omission of the subject in the author's historical texts is much less frequent than that of the predicate. The subject is typically omitted when it is contextually clear from the relationship between the elliptical sentence and an adjacent, usually complete, sentence. Such sentences have less varied semantics but remain expressive, emotional, and fulfill specific stylistic functions. A separate group of elliptical sentences includes interrogative constructions with an unfilled predicate position of varying semantics. From a stylistic perspective, questions in the analyzed texts are significant not only as material for constructing the narrative but also as a means of emphasizing the idea and focusing the reader's attention on key moments. The article identifies the functional significance of the analyzed constructions in terms of their artistic expression of the author's ideas.

Keywords: ellipsis, elliptical sentences, predicate omission, subject omission, functional-stylistic analysis, syntactic unit functions, expressive syntax, language of historical prose

Постановка проблеми. Роман Іваничук, один із найяскравіших представників української історичної прози ХХ століття, заслуговує на особливу увагу не лише через тематичне наповнення його творів, а й через їхню вишукану мовну організацію. Художні твори письменника на історичну тематику є своєрідним рефлексором, який через призму минулого відбиває проблеми сучасності (Городиловська, 2016, с. 32). Метою прозаїка є змалювання історії України від ХV до ХХ ст. та донести її до свідомості читача. Цьому слугують продуманий добір мовного матеріалу, а також особливості його використання.

Мова художньої літератури виявляє тяжіння до індивідуалізації висловлення, до пошуку таких засобів мовної виразності, які б асоціювалися з авторською мовотворчістю, з мовним новаторством, із характерними ознаками мовної особистості (Літературна норма і мовна практика, 2013, с. 41–54). Одним із важливих елементів стилю Романа Іваничука є використання еліптичних структур, які виконують як естетичну, так і функційну роль.

Попри велику кількість мовознавчих праць, присвячених студіюванню еліптичних структур, поки що залишаються поза увагою наукові праці, присвячені опису еліптичних речень на матеріалі історичної прози Романа Іваничука. З огляду на це, пропонується стаття є актуальною, оскільки постає спробою детального аналізу еліптичних речень у мові історичних творів письменника.

Аналіз досліджень і публікацій.

Виникнення еліптичних речень пов'язують з явищами еліпсису, які полягають у випущенні, пропуску одного або кількох компонентів синтаксичної конструкції, стійкого словосполучення, слова, що легко домислюване, відновлюване в контексті або ситуації мовлення і створює неповноту в мовленнєвому та мовному планах.

Причинами виникнення еліпсису є тенденція до економії мовних зусиль; прагнення передати ту саму інформацію меншим відрізком тексту; прагнення передати динаміку ситуації; уникнення повторів; тенденція до експресивного оновлення формальних засобів мовлення; роздуми, розгубленість мовця тощо (Українська мова: енциклопедія, 2004, с. 171).

Вивчення еліпсиса має давню й багату традицію, яка сягає своїм корінням в античну

давнину, коли його потрактовували як дефект мовлення. Особливого розквіту «еліпсологія» набуває в ХІХ ст, коли започатковано сучасні лінгвістичні підходи до його вивчення: формально-логічний, власне граматичний, психологічний тощо. Попри це, «структурна неповнота і специфічність семантики еліптичних речень порівняно з простими двоскладними структурами, які кваліфікують як базові в граматичній традиції, спричинилися до появи суперечливих думок щодо кваліфікації таких речень, визначення їхнього місця в синтаксичній системі мови» (Богатько, 2017, с. 50).

Різні аспекти функціонування еліптичних структур у всіх стилях української мови досліджено в наукових працях: художньому й усно-розмовному (Дудик, 1954; Дзюбак, 1999), художньому й розмовному (Дзюбак, 1999), публіцистичному (Богатько, 2005; Завальнюк, 2009) тощо. Основою такої класифікації, як уважають науковці, є чинники, які забезпечують лексико-семантичну визначеність еліптичного дієслова. Інша група дослідників виокремлює еліптичні речення з-поміж інших неповних як особливий структурний різновид (Голоух, 1982; Дудик, 1954; Дзюбак, 1999), уважаючи, що уявлення про відсутній елемент їхньої структури «безпосередньо впливає з лексико-граматичних особливостей цих речень, підказується їх значенням і формою» (Дудик, 1958, с. 3).

Українські граматисти, беручи до уваги співвідношення формальних і семантичних ознак, почали виокремлювати: а) формально й семантично неповні речення – контекстуальні та ситуативні (конситуативні); б) формально неповні, але семантично повні речення – еліптичні (І. Р. Вихованець, Н. В. Гуйванюк, Н. М. Дзюбак, А. П. Загнітко, Н. Л. Іваницька, К. Ф. Шульжук та ін.), а також звернули увагу на їхні стилістичні функції та прагматику в монологі чи діалозі (І. Я. Завальнюк, Т. В. Марченко, Л. І. Мацько, О. Д. Пономарів, І. Г. Чередниченко та ін.); окреслили сферу їхнього вживання (усне чи писемне мовлення) з опорою на поняття оповідності як жанростильової категорії, «яка визначає сутність художнього прозового тексту, об'єднує субкатегорії усномовності, розмовності, розповідності і проектується на конкретно

історичний зміст оповідної норми» (Бибик, 2010, с. 47).

Реалізацію комунікативно-прагматичних функцій синтаксичних одиниць досліджували М. Вінтонів, О. Доценко, П. Дудик, І. Завальнюк, А. Загнітко, Н. Іваницька, Н. Кондратенко, Н. Костусяк, М. Плющ, С. Харченко та інші українські мовознавці.

Мета статті – здійснити структурно-стилістичний аналіз еліптичних речень, уживаних в історичних творах Романа Іваничука.

Серед основних **завдань**: 1) виявити причини виникнення еліпсису в мовленні; 2) розглянути погляди лінгвістів на природу еліптичних речень; 3) окреслити коло значень, виражених за допомогою еліптичних речень; 4) виявити найуживаніші типи еліптичних речень у художніх творах Романа Іваничука; 5) визначити структурні типи й основні стилістичні функції еліптичних речень у мовленнєвих контекстах історичної прози письменника.

Об'єктом дослідження стали еліптичні конструкції в мові історичних романів прозаїка.

Предметом дослідження визначено лінгвостилістичну специфіку еліптичних конструкцій у мові історичних творів митця.

Матеріалом дослідження слугували тексти історичних романів «Журавлинний крик», «Яничари» Романа Іваничука.

Виклад основного матеріалу. Мовний простір у текстах історичних творів вирізняється своєю різноманітністю, зокрема синтаксичний рівень, що збагачено використанням великої кількості засобів експресивізації. До структур експресивного синтаксису виправдано належать еліптичні речення, що є своєрідним засобом економії художнього мовлення. «...Їхня специфіка полягає в тому, що вони у своїй семантичній структурі містять додатковий компонент значення і за своєю синтаксичною організацією відрізняються від одиниць емоційно-нейтрального синтаксису» (Богатько, 2005, с. 7). Та сама синтаксична структура може слугувати для вираження кількох зовсім різних емоційно-експресивних значень.

На думку В. Александрової, «еліпсис як конструкція емоційно-експресивного синтаксису є явищем синтаксичної деривації, заснованим на процесі усічення матеріальних компонентів речення на принципах ергономіки мовлення, та

пов'язаним із прагненням мовної особистості до гармонізації своїх мовленнєвих повідомлень шляхом їх розукрупнення» (Александрова, 2008, с. 18).

Еліптичні речення, незважаючи на пропуск певного елемента, не потребують ні контексту, ні ситуації для передачі інформації, вона вичерпно виражається всією конструкцією речення в цілому. Такі речення самостійно функціонують у мові, а уявлення про неназваний член впливає зі змісту речення (Ганич, Олійник, 1985, с. 348).

«У лінгвістичній науці поняття еліпсиса здебільшого асоціюється з пропуском певного члена в структурі двоскладного чи односкладного речення» (Завальнюк, 2009а, с. 140). Головною ознакою еліптичних речень, на відміну від інших типів неповних речень (ситуативних та контекстуальних), є можливість повноцінного витлумачення змісту речення без наявності пропущених членів речення, не вдаючися до залучення контекстних чи ситуативно-суб'єктивних маркерів.

А. Кучер вважає, що основним критерієм для встановлення граматико-семантичних та смислових характеристик еліптичних структур є їхнє лексико-граматичне наповнення. Це означає, що «всі формально виражені складники речення своєю граматичною формою та значенням сигналізують про еліпсований член речення, який є семантично закладеним у реченнєвому комплексі» (Кучер, 2022, с. 289).

Подання тексту в конденсованій формі, за міркуваннями М. Вівтоніва, призводить до «усічення теми та виведення реми на перший план, тобто повідомлення адресатові тільки нової інформації. За умови компресованості реченнєвої структури стає можливою інформаційна актуалізація, що «базується на врахуванні потреб адресата, утриманні його інтересу, а також на врахуванні часової обмеженості сприйняття повідомлення» (Вінтонів, Мала, 2018, с. 231-232).

Як слушно зауважує Р. Горобець, «еліптичні неповні речення використовуються для надання мовленню експресивності, виразності, емоційності, спонукальності як в розмовному, так і в писемному мовленні» (Горобець, 2024, с. 159). Саме тому використання цих структур пояснюється тенденцією до економії мовних засобів, а також розширенням виражальних можливостей мови.

У статті ми зосередимо увагу на функціонально-стилістичних можливостях еліптичних конструкцій в історичних романах, на особливостях творення експресивного ефекту за допомогою таких структур.

Класифікацію й опис еліптичних речень, дібраних із мови історичних текстів Романа Іваничука, ми зреалізуємо, беручи до уваги зміст неназваного компонента. За нашими спостереженнями, «еліптичні речення породжуються не свідомою еліпсацією певних компонентів висловлення, а виникають унаслідок своєї типізованості в мовній системі, у якій усталилися певні типові структурно-синтаксичні засоби мовного вираження» (Богатько, 2005, с. 60).

Для еліптичних речень аналізованих типів відсутність вербалізованих показників дії (стану) є нормою. «Незаповнену синтаксичну позицію таких показників компенсують засоби внутрішнього контексту» (Богатько, 2005, с. 73). Щодо домислювання відсутнього компонента, то воно цілком умовне і проводиться для деталізації семантики речень, тому така механічна маніпуляція легко може виявитися неприйнятною з позиції стилістики.

Семантичні групи еліптичних речень виокремлюватимемо, спираючись на класифікацію П. Дудика (Дудик, 1973, с. 174), яка є для нас найоптимальнішою. Скорочення висловлення дозволяє збільшити його інформаційний обсяг, а багатство засобів економії в різних стилістичних групах – передати емоційні й стилістично-сміслові відтінки. Сильовою ознакою мови історичних текстів Романа Іваничука є еліпсис, синтаксична конструкція, у якій пропущено той чи той компонент речення, легко зрозумілий із контексту або ситуації. У творах Романа Іваничука цей прийом є органічною частиною стилю, засобом естетизації мови, а також способом передавання психологічного стану персонажів чи створення атмосферності.

Ілюстративним матеріалом для написання статті слугували історичні романи письменника «Яничари», «Журавлинний крик». На прикладі цих творів переконуємося в тому, що найчастіше пропускають присудок. На думку Н. Костусяк, «еліптичні синтаксичні одиниці з пропущеним присудковим компонентом у художньому

мовленні слугують засобом динамізації оповіді, кондесовано й легко виражають думку, часто надають висловленню емоційного забарвлення» (Костусяк, 2023, с. 88).

До найпоширеніших типів еліптичних речень належать структури з формально не вираженим присудком (головним членом односкладного речення), що має значення руху, пересування в просторі, мовлення, сприймання, буттєву семантику. Вербалізованими в таких реченнях найчастіше бувають обставини й підмет, додаток, залежні від них означення. Підмет пропускають, якщо він зрозумілий з попереднього чи наступного контексту, тобто речення може бути еліптичним і водночас контекстуальним неповним, чи іменником із прийменником.

Семантику дієслівного компонента зазвичай з'ясовують через обставинні характеристики неназваної дії. Найчастіше такі обставини виражені прислівником. Саме дія часто сприймається з певними якісними характеристиками. Хоч до складу еліптичних речень можна ввести дієслова з відповідними значеннями, жоден із їхніх варіантів не буде семантично тотожним еліптичній конструкції і не виражатиме таку експресію. Наприклад: *Слідом за нами* (Іваничук, 2001, с. 10).

Отже, за характером неназваного компонента еліптичні речення поділяємо на дві основні групи: 1) дієслівні еліптичні речення; 2) іменні еліптичні речення. Дієслівні еліптичні речення кількісно переважають. Виокремлюємо кілька їхніх семантичних груп:

1) еліптичні речення двоскладної і односкладної будови з еліпсованим дієсловом руху, пересування в просторі: а) з пересуванням усього предмета; б) з переміщенням тільки частини цілого (наприклад, частини тіла людини);

2) речення з незаповненою позицією буттєвого дієслова;

3) речення спонукальної модальності з незаповненою позицією дієслова руху;

4) речення з незаповненою позицією дієслова мовлення;

5) речення з незаповненою позицією дієслова сприймання;

6) питальні речення з незаповненою позицією дієслова (Богатько, 2005, с. 73).

Іменні еліптичні речення за структурою поділяємо на дві групи: 1) із незаповненою позицією підмета; 2) із незаповненою позицією додатка (Богатько, 2005, с. 73).

У мові прозових творів Романа Іваничука до найпоширеніших типів еліптичних структур належать речення з формально не вираженим присудком. За нашими спостереженнями, найчастіше вживаються синтаксичні конструкції з незаповненою позицією буттєвого дієслова. У таких реченнях імпліцитно виражається дієслівна релятивна семантика, яка потребує для свого вияву одного або кількох слів-конкретизаторів, на відміну від дієслів абсолютної семантики, яку передають одновалентні дієслова без участі поширювачів. У романах «Журавлиний крик», «Яничари» автор використовує низку еліптичних конструкцій, зокрема з пропуском буттєвого дієслова. Це характерно для художнього стилю, який передає напругу, драматизм і лаконічність висловлювань. Ось кілька прикладів таких конструкцій із пропуском дієслова «є» (або його форм): *Ось – Пугачов* (Іваничук, 2001, с. 15); *В гостях у кошового ...* (Іваничук, 2001, с. 16); *Батьки їли кислі яблука, а в дітей на зубах оскома* (Іваничук, 2001, с. 31); *– Бо чим стала Україна? Гарнізоном* (Іваничук, 2001, с. 32); *Спочатку – чин ординарця у принца Георга Гольштинського, врешті – вахтмістр* (Іваничук, 2001, с. 38); *Аби лише при шпазі* (Іваничук, 2001, с. 41); *Що нового на Січі?* (Іваничук, 2001, с. 44); *Далі – простір, жодної людини в степу* (Іваничук, 1992, с. 20); *А батько, як завжди, в поході ...* (Іваничук, 1992, с. 23); *Ще хвилину, ще мить і замість вогкої тюремної долівки – трон* (Іваничук, 1992, с. 23).

Емоційного піднесення, природності, невимушеності мовленню історичних текстів надає особливе ланцюгове розташування низки речень з еліпсисом буттєвого дієслова-присудка. Лексичною нестачею того самого присудка в таких реченнях актуалізуються інші компоненти реченнєвої структури, посилюється їхня семантична й інформативна значущість: *А цариця була щедра, як сонце по осені. За Бендери та Ізмаїл – орден зі зображенням власної парсуни та ще й на георгіївській стрічці; за Перекоп – шаблю у срібних піхвах; за першу дунайську виправу – медаль; а за перемогу й мир з турками – то вже дулю з*

маком (Іваничук, 2001, с. 19). *Гладке поле за селом, на краю поля дощаний поміст, на ньому – оббитий золотом фотель, над фотелем – елажовий балдахін, у фотелю – імператриця, біля неї – камергер Орлов, підтягнутий, високий, у білому мундирі й білих рукавичках* (Іваничук, 2001, с. 53).

І. Завальнюк зауважує, що нерідко натрапляємо на «еліпсис присудка з дієсловом цієї самої семантики у складних реченнях – в одній з його предикативних частин. У такому разі елімінується, усувається лише частина фрази» (Завальнюк, 2009b, с. 115). Наприклад: *Йому тільки двадцять п'ять років, і вже чорбаджі, завтра з благословення султана стане булук-башею, післязавтра – яничар-агою* (Іваничук, 1992, с. 51).

У мові історичних творів Романа Іваничука спостерігаємо еліптичні речення з неназваним дієсловом руху, пересування в просторі: *Мубашир віз падишахові данину від татар: степових красунь – у гарем, добірних чоловіків – до галер, і щонайцінніший товар – хлопчиків – для яничарського оджака* (Іваничук, 1992, с. 54); *А коли сонце, занурившись на часину, сплигло на вранішньому прюзі, тоді на кутій свинець води ліг легкий туман, крізь який проступили обриси Соловецьких островів: Азермський з горою Голгофою, Муксальма, Заяцький. А попереду – Великий Соловецький* (Іваничук, 2001, с. 68); *За власним бажанням до Війська Запорізького Низового, до куреню Куцієвського ...* (Іваничук, 2001, с. 16); *Повезли гетьмана до резиденції, та не самого – поруч із ним в кареті сидів Теплов, тримаючи в руках золоту тацю з клейнодами й грамотами. Розумовський – для параду, Теплов – для управи...* (Іваничук, 2001, с. 40); *Чи ж то давно ми чули, що по благоді всемогутнього бога Петра вергло на трон. А нині уже й з трону?* (Іваничук, 2001, с. 45); *На білому перському коні, в леопардовій шкурі, перекинутій через плече, в сніжно-білій чалмі в'їжджав у Золоті ворота султан-переможець. За ним – двадцять вельмож у срібних латах* (Іваничук, 1992, с. 30); *– На коронацію хочеш? – Треба, конче треба* (Іваничук, 2001, с. 47); *– Вирвуся звідси. – шепотіли Маріїні губи замість фатихи. Мушу пересадити свою квіточку на рідну землю. За будь-яку ціну* (Іваничук, 1992, с. 61).

На думку Р. Горобець, «речення спонукальної модальності виокремлюються помітною адресованістю дії до співрозмовника. Вони слугують здебільшого засобом характеристики героїв, через різні волевиявлення посилюють їхню впевненість, рішучість, авторитетність чи, навпаки, – сумніви, вагання» (Горобець, 2024, с. 209). Еліпсація дієслова спонукальної семантики речення в мові історичних творів Романа Іваничука також трапляється, але дещо обмеженіше, як-от: – *Гарсон, бочку води!* (Іваничук, 2001, с. 11); – *Ей, гарсон!* – гукнув шинкареві. – *Водки!* (Іваничук, 2001, с. 10); *Геть, геть звідси...* (Іваничук, 2001, с. 13); *Та не встиг Лантух вхопитися за ці слова, як Калнишевський різко змахнув рукою. – Шаблею і ралом! Шаблею і ралом, братове!* (Іваничук, 2001, с. 32); *Старшинство викрило змову... – На колесо його!* (Іваничук, 2001, с. 35); *Отаман повернув коня від поспіхом збудованого дерев'яного палацу і квапився тепер додому. Швидше, швидше!* (Іваничук, 2001, с. 52); *Завихорив вітер, скрутив у джугта снігову завію й ляснув старого царського джуру боляче по обличчі, схарапудився кінь і пошов клусом, а хтось іззаду – патлатий нечоса в білих руавичках – кричав навздогін: – В каре! В каре! В каре!* (Іваничук, 2001, с. 56).

Окрему групу еліптичних речень за виконуваною комунікативною функцією становлять типові форми вітання, прощання, побажання, подяки. Вони виражені сполученням родового відмінка іменника у функції додатка з прикметниковим означенням чи самостійним означенням, супроводжуючись звертаннями, вигуками. З-поміж речень спонукальної модальності у мові історичних романів письменника спостерігаємо еліптичні речення, що виражають привітання, побажання, подяку: *За дивака Руссо, педантичного Канта, наївного просвітителя імператорів Вольтера і за українського філософа Сковороду!* (Іваничук, 2001, с. 12); – *За гарячих парижанок!* – *За манірних фрейлін Катерини ...* (Іваничук, 2001, с. 11); – *Слава отаманові!* – *закіпіла юрба, полетіли шапки вгору, і довго не міг угомонитися майдан* (Іваничук, 2001, с. 35); – *Слава султанові султанів Ібрагімові!* (Іваничук, 1992, с. 29); – *Слава султанові султанів сонцеликому Ібрагімові!* (Іваничук, 1992, с. 43);

Не як повелитель, а як невільник, що ладен дати за себе будь-який викуп, проказав квапливо: – По п'ятсот піастрів на орту... По п'ятсот! (Іваничук, 1992, с. 50).

Нерідко еліптичні речення сприяють вираженню певних емоційно-оцінних значень: *осуду, іронії, прокльонів* тощо. Такі конструкції «стають засобом вираження нерозчленованої афективної емоції, зміст якої залежить від семантики її компонентів, контексту вживання еліптичної одиниці» (Богатько, 2005, с. 96). Наприклад: *А що здобув полковники своєю гординею, яку фортуна запряг тим, що не схилив голови перед польськими бунчуками? Смерть собі, а сім'ї – неволю* (Іваничук, 1992, с. 29). Часто такі структури мають питальну чи окличну інтонацію. Так, наприклад, у романі «Журавлиний крик» натрапляємо також на еліптичні конструкції, що виражають своєю семантикою певні прокльони: – *Тьху, хай тобі грець!* ... (Іваничук, 2001, с. 45).

Окрему групу еліптичних речень становлять конструкції питальної модальності з незаповненою позицією предиката різної семантики. Варто вказати на непоширеність еліпсації предиката питальних речень. Це явище більш властиве питально-з'ясувальним конструкціям, у яких експлікується питальне слово, виражене займенником чи займенниковим прислівником, семантичний суб'єкт, рідше – об'єкт. Такі конструкції вживаються переважно в діалогічному мовленні: – *Ну що там?* – *спитав, коли джура осадив змиленого коня.* – *Що, що?* – *Царі помінялися* (Іваничук, 2001, с. 45); – *Що це за квіти, мамо?* – *Мальви, дитино.* – *Мальви? Ха-ха! Таж то я – Мальва!* – *І ти...* (Іваничук, 1992, с. 61).

Речення з еліпсисом предиката мовлення у творах Романа Іваничука представлені досить обмежено: *Дістає з кишені мідяка і раптом здушений крик проривається крізь горло: «Сестро!»* Тільки це – *на тлі золотого марева ...* (Іваничук, 2001, с. 24). На семантику еліпсованого предиката може вказувати й обставина способу дії, значення якої нерозривно пов'язане в свідомості з дієсловом мовлення, наприклад: *І вже півголосом:* – *Чи то вона сама, чи западники нарекли її Беллоною, богинею війни* (Іваничук, 2001, с. 47). Характерно, що більшість цих речень

починаються сполучниками сурядності, які вказують на їхній зв'язок із попереднім контекстом, у якому описано процес мовлення.

Серед еліптичних речень виділять також конструкції з неназваним підметом, «семантику якого з'ясовують насамперед на основі залежного від нього означення та невербалізованими предикативними словами *треба, можна* у функції присудка за наявності чи відсутності другої частини складеного присудка» (Богатько, 2005, с. 73). Елімінація підмета в мові історичної прози трапляється значно рідше, ніж присудка. Вони мають менш різноманітну семантику. Усе ж такі еліптичні речення досить виразні, емоційні, виконують акцентологічну стилістичну функцію, напр.: *Ні нижчий, ні вищий* (Іваничук, 2001, с. 16); *Калнишевський спитав його, чи вдома гетьман. Вдома, хвалити бога* (Іваничук, 2001, с. 47); *Та не сідають на нього ні бджоли, ні метелики, ба навіть саранча не їсть його.*

Цупкий і ядючий (Іваничук, 1992, с. 17); *Та в залі дивану був присутній ще й п'ятий достойник – яничар-ага. Не передбачений ні традиціями, ні кораном* (Іваничук, 1992, с. 45).

Висновки і перспективи дослідження.

Еліптичні структури в історичних текстах Романа Іваничука є потужним мовним засобом, що дозволяє автору досягати експресивності, динамічності та семантичної глибини. Ці конструкції не лише визначають стильову своєрідність письменника, але й виконують важливу роль у передачі емоцій, створенні атмосферності й інтелектуалізації художнього тексту. Увага до мовної сторони еліпсису розкриває його значення для формування художньої структури творів Романа Іваничука.

Перспективу подальших досліджень убачаємо в детальному аналізі типологічних характеристик еліпсису в мові творів письменника.

Література

- Александрова, В. (2008). *Когнітивно-комунікативний потенціал еліптичного речення в сучасній англійській мові*. (Автореф. дис. канд. філол. наук). Одеса, 21 с.
- Бибик, С. (2010). *Оповідність в українській художній прозі*: монографія, Київ; Луганськ, 2010, 287 с.
- Богатько, В. В. (2003). Еліптичні речення як різновид неповних структур. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*: зб. наук. праць, вип. 5, с. 11–14. <https://doi.org/10.31891/2415-7929-2023-29-2>
- Богатько, В. В. (2005). *Явища еліпсису в мові сучасної публіцистики*. (Автореф. дис. канд. філол. наук). Інститут української мови НАН України. Київ, 21 с.
- Богатько, В. В. (2005). Структурно-семантичні особливості еліптичних речень у прозі Володимира Лиса. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Філологія (мовознавство)*: зб. наук. праць, вип. 25, с. 50–57. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_filol_2017_25_9
- Вінтонів, М. О., Вінтонів, Т. М., Мала, Ю. В. (2018). *Синтаксичні засоби експресивізації в українському політичному дискурсі*: монографія. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 336 с.
- Ганич, Д. І., Олійник, І. С. (1985). *Словник лінгвістичних термінів*. Київ: Вища школа, 360 с.
- Горобець, Р. І. (2024). *Комунікативно-прагматичний потенціал синтаксичних одиниць у мові сучасної української прози для дітей*. (Дис. канд. філол. наук). Вінниця, 270 с.
- Городиловська, Г. П. (2016). Мовна палітра творів Романа Іваничука. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*: зб. наук. праць, № 21, т. 1, с. 32–36.
- Голоюх, В. І. (1982). Еліптичні речення з невербалізованими головними членами. *Мовознавство*, № 1, с. 21–26.
- Дудик, П. С. (1954). *Неповні та еліптичні речення в сучасній українській літературній мові*. (Дис. канд. філол. наук), Київ, 361 с.
- Дудик, П. С. (1958). Неповні речення в сучасній українській літературній мові. *Дослідження з синтаксису української мови*. Київ: Наукова думка, с. 129–260.
- Дудик, П. С. (1973). *Синтаксис сучасного українського розмовного літературного мовлення (Просте речення; еквіваленти речення)*: монографія. Київ: Наукова думка, 288 с.
- Дзюбак, Н. М. (1999). *Структурно-комунікативні ознаки неповноти речення*. (Автореф. дис. канд. філол. наук). Київ, 20 с.

- Завальнюк, І. Я. (2009a). *Синтаксичні одиниці в мові української преси початку XXI століття: функціональний і прагматичний аспекти*: монографія. Вінниця: Нова Книга, 400 с.
- Завальнюк, І. (2009b). Функціональна репрезентація еліптичних речень у мовленні української преси початку XXI ст. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія*: зб. наук. праць. Вінниця: Вид-во ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, вип. 11, с. 114–122. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2009-11-114-122>
- Костусяк, Н. М. (2023). Заголовки прозових творів для дітей: синтаксична організація та комунікативно-прагматичний потенціал. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*: зб. наук. праць. Вінниця, вип. 37, с. 84–92. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2023-37-84-92>
- Кучер, А. С. (2022). Прагматичний потенціал еліптичних речень у великій прозі Івана Франка (на матеріалах художніх творів «Петрії й Довбушуки» (1 ред.), «Борислав сміється», «Перехресні стежки», «Петрії й Довбушуки» (2 ред.)). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*: зб. наук. праць. Острог, вип. 13(81), с. 288–292.
- Літературна норма і мовна практика* (2013): [монографія] / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бирик, Т. А. Коць та ін.; [за ред. С. Я. Єрмоленко]. Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 320 с.
- Українська мова: енциклопедія* (2004) / НАН України, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні, Ін-т укр. мови. Вид. 2-ге, випр. і допов. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 820 с.

Джерела

- Іванчук, Р. І. (1992). *Яничари*: історичний роман. Львів: Каменярі, 188 с.
- Іванчук, Р. І. (2001). *Журавлинний крик*: роман. Харків: Світовид, 384 с.

References

- Aleksandrova, V. (2008). *Kohnityvno-komunikatyvnyi potentsial eliptychnoho rechennia v suchasni anhliskii movi*. (Avtoref. dys. kand. filol. nauk) [Cognitive and communicative potential of elliptical sentences in modern English]. (PhD Thesis Abstract). Odesa, 21 p. (in Ukrainian).
- Bibyk, S. (2010). *Opovidnist v ukraïnskii khudozhnii prozi*: monohrafiia [Narrative in Ukrainian fiction prose: Monograph]. Kyiv-Luhansk, 287 p. (in Ukrainian).
- Bohatko, V. V. (2003). Eliptychni rechennia yak riznovyd nepovnykh struktur [Elliptical sentences as a type of incomplete structures]. *Scientific Notes of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Series: Philology (Linguistics)*, issue 5, 11–14. <https://doi.org/10.31891/2415-7929-2023-29-2> (in Ukrainian).
- Bohatko, V. V. (2005). Strukturno-semantychni osoblyvosti eliptychnykh rechen u prozi Volodymyra Lysa [Structural and semantic features of elliptical sentences in the prose of Volodymyr Lys]. *Scientific Notes of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Series: Philology (Linguistics)*, issue 25, 50–57. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_filol_2017_25_9 (in Ukrainian).
- Bohatko, V. V. (2005). *Yavyshcha elipsysu v movi suchasnoi publitsystyky*. (Avtoref. dys. kand. filol. nauk) [Elliptical phenomena in the language of modern journalism]. (PhD Thesis Abstract). Kyiv, Institute of the Ukrainian Language of the National Academy of Sciences of Ukraine, 21 p. (in Ukrainian).
- Dudyuk, P. S. (1954). *Nepovni ta eliptychni rechennia v suchasni ukraïnskii literaturnii movi*. (Dys. kand. filol. nauk) [Incomplete and elliptical sentences in modern Ukrainian literary language. (Candidate's thesis)]. Kyiv, 361 p. (in Ukrainian).
- Dudyuk, P. S. (1958). *Nepovni rechennia v suchasni ukraïnskii literaturnii movi* [Incomplete sentences in modern Ukrainian literary language]. [In:] *Research on Ukrainian Syntax*. Kyiv: Naukova Dumka, pp. 129–260. (in Ukrainian).
- Dudyuk, P. S. (1973). *Syntaksys suchasnoho ukraïnskoho rozmovnoho literaturnoho movlennia (Proste rechennia; ekvivalenty rechennia)* [Syntax of modern Ukrainian conversational literary speech (simple sentences; sentence equivalents)]: monograph. Kyiv: Naukova Dumka, 288 p. (in Ukrainian).
- Dziubak, N. M. (1999). *Strukturno-komunikatyvni oznaky nepovnoty rechennia*. (Avtoref. dys. kand. filol. nauk) [Structural and communicative characteristics of sentence incompleteness]. (Extended abstract of Candidate's thesis). Kyiv, 20 p. (in Ukrainian).

- Hanych, D. I., Oliinyk, I. S. (1985). *Slovnnyk linhvistychnykh terminiv* [Dictionary of linguistic terms]. Kyiv: Vyscha Shkola, 360 p. (in Ukrainian).
- Holoiukh, V. I. (1982). Eliptychni rechennia z neverbalizovanymy holovnymy chlenamy [Elliptical sentences with non-verbalized main members]. *Movoznavstvo*, No. 1, 21–26. (in Ukrainian).
- Horobets, R. I. (2024). *Komunikatyvno-prahmatychnyi potentsial syntaksychnykh odynyts u movi suchasnoi ukrainskoi prozy dlia ditei*. (Dys. kand. filol. nauk) [Communicative and pragmatic potential of syntactic units in modern Ukrainian children's prose]. (PhD Thesis). Vinnytsia, 270 p. (in Ukrainian).
- Horodylovska, H. P. (2016). Movna palitra tvoriv Romana Ivanychuka [The linguistic palette of Roman Ivanychuk's works]. *Scientific Bulletin of the International Humanities University. Series: Philology*, vol. 21(1), 32–36. (in Ukrainian).
- Kostusiak, N. M. (2023). Zaholovky prozovykh tvoriv dlia ditei: syntaksychna orhanizatsiia ta komunikatyvno-prahmatychnyi potentsial [Titles of prose works for children: syntactic organization and communicative-pragmatic potential]. *Scientific Notes of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Series: Philology (Linguistics)*, issue 37, pp. 84–92. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2023-37-84-92> (in Ukrainian).
- Kucher, A. S. (2022). Prahmatychnyi potentsial eliptychnykh rechen u velykii prozi Ivana Franka (na materialakh khudozhnykh tvoriv «Petrii y Dovbushchuky» (1 red.), «Boryslav smiietsia», «Perekhresni stezhky», «Petrii y Dovbushchuky» (2 red.)) [Pragmatic potential of elliptical sentences in the large prose of Ivan Franko (based on «Petrii and Dovbushchuky» (1st ed.), «Boryslav is laughing», «Crossroads», «Petrii and Dovbushchuky» (2nd ed.))]. *Scientific Notes of the National University «Ostroh Academy». Series: Philology*, issue 13(81), 288–292. (in Ukrainian).
- Ukrainska mova: entsyklopediia [Ukrainian Language: Encyclopedia] (2004). (2nd ed.). Kyiv: «Ukrainian Encyclopedia» Publishing House named after M. P. Bazhan, 820 p. (in Ukrainian).
- Vintoniv, M. O., Vintoniv, T. M., Mala, Yu. V. (2018). *Syntaksychni zasoby ekspresyvizatsii v ukrainskomu politychnomu dyskursi* [Syntactic means of expressiveness in Ukrainian political discourse: monograph]. Vinnytsia: TOV «TVORY», 336 p. (in Ukrainian).
- Yermolenko, S. Ya. [Ed.] (2013). *Literaturna norma i movna praktyka: monohrafiia*. [Literary norm and language practice]: monograph. Nizhyn: TOV «Aspect-Poligraf», 320 p. (in Ukrainian).
- Zavaliuk, I. Ya. (2009a). *Syntaksychni odynytsi v movi ukrainskoi presy pochatku XXI stolittia: funktsionalnyi i prahmalinhvistychnyi aspekty* [Syntactic units in Ukrainian press language of the early 21st century: Functional and pragma-linguistic aspects]: monograph. Vinnytsia: Nova Knyha, 400 p. (in Ukrainian).
- Zavaliuk, I. Ya. (2009b). Funktsionalna reprezentatsiia eliptychnykh rechen u movlenni ukrainskoi presy pochatku XXI st. [Functional representation of elliptical sentences in Ukrainian press discourse of the early 21st century]. *Scientific Notes of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Series: Philology (Linguistics)*, issue 11, 114–122. <https://doi.org/10.31652/2521-1307-2009-11-114-122> (in Ukrainian).

Sources

- Ivanychuk, R. I. (1992). *Janissaries: Historical novel*. Lviv: Kameniar, 188 p. (in Ukrainian).
- Ivanychuk, R. I. (2001). *The Crane's Cry: A novel*. Kharkiv: Svitovydy, 384 p. (in Ukrainian).

Валентина Богатько, кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови
e-mail: bogatkovv@i.ua
<https://orcid.org/0000-0002-3634-9488>

Valentyna Bohatko, Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor of the Ukrainian Language
Department
e-mail: bogatkovv@i.ua
<https://orcid.org/0000-0002-3634-9488>

Конфлікт інтересів

Автор засвідчує про відсутність конфлікту інтересів

Conflict of Interests

The author declares that she has no conflict of interest